

Az Európai Unió
Tanácsa

Brüsszel, 2023. január 12.
(OR. en)

5211/23

SOC 12
ANTIDISCRIM 5
GENDER 5
JAI 21
FREMP 3
COHOM 7
EDUC 9

FEDŐLAP

Küldi:	az Európai Bizottság főtitkára részéről Martine DEPREZ igazgató
Az átvétel dátuma:	2023. január 9.
Címzett:	Thérèse BLANCHET, az Európai Unió Tanácsának főtitkára
Biz. dok. sz.:	COM(2023) 7 final
Tárgy:	A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK Értékelő jelentés a tagállamok nemzeti romastratégiai kereteiről

Mellékelten továbbítjuk a delegációknak a COM(2023) 7 final számú dokumentumot.

Melléklet: COM(2023) 7 final

Brüsszel, 2023.1.9.
COM(2023) 7 final

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A
TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A
RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK**

Értékelő jelentés a tagállamok nemzeti romastratégiai kereteiről

{SWD(2023) 3 final}

BEVEZETÉS

Az egyenlőségközpontú Unió előmozdítására irányuló átfogó politikai prioritásának részeként a Bizottság 2020. október 7-én elfogadott egy új, a romák egyenlőségének, társadalmi befogadásának és részvételének előmozdítását célzó uniós stratégiai keretrendszer¹ (a továbbiakban: uniós romastratégiai keret). A korábbi, 2011–2020-as uniós romastratégiai keret² értékeléséből kiindulva az új uniós romastratégiai keret kiemeli, hogy meg kell erősíteni az uniós és nemzeti szintű kötelezettségvállalást, egy olyan paradigmaváltásra alapozva, amely elmozdulást jelent a társadalmi-gazdasági befogadástól a romák egyenlőségének, társadalmi befogadásának és részvételének előmozdítására irányuló átfogóbb megközelítés felé. A tagállamok jóváhagyták ezt a megközelítést azáltal, hogy 2021. március 12-én egyhangúlag elfogadták a romák egyenlőségéről, társadalmi befogadásáról és részvételéről szóló tanácsi ajánlást³.

Az uniós romastratégiai keret a cigányellenesség és a megkülönböztetés elleni küzdelemre összpontosít, ugyanakkor figyelembe veszi a roma népesség sokféleségét, valamint azt, hogy interszekcionális megközelítésre van szükség az etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés más jellemzőkkel – például nő, idős vagy fiatal, gyermek, LMBTIQ-személy, fogyatékossgal élő személy, uniós mobilitású, nem uniós állampolgár és/vagy hontalan személy – való esetleges kombinációjával kapcsolatban. A keret emellett előmozdítja a romák részvételét a társadalmi szerepvállalás lehetővé tétele, az együttműködés és a bizalom révén, valamint előmozdítja az őket érintő valamennyi szakpolitikai és döntéshozatali folyamatban való részvételüket. Hét közös uniós célkitűzést határoz meg, és első alkalommal javasol a minimális előrehaladás biztosítása érdekében uniós szintű célokat, amelyeket 2030-ig kell megvalósítani. A hét célkitűzés az egyenlőség, a társadalmi befogadás és a részvétel horizontális területeivel, valamint az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügy és a lakhatás ágazati területeivel foglalkozik. Az előrehaladás hatékony nyomon követésének támogatása érdekében az uniós romastratégiai keret a tagállamok számára mutatóportfólió használatát is javasolja⁴.

Mivel az uniós romastratégiai keretet a Covid19-válság során dolgozták ki, figyelembe veszi a világjárvány által a roma népességre gyakorolt aránytalan hatást azáltal, hogy iránymutatást határoz meg a kihívásoknak való jobb megfelelésre, a digitális befogadás fellendítésére és a környezeti igazságosság biztosítására vonatkozóan.

Az uniós romastratégiai keret célkitűzéseinek eléréséhez uniós és nemzeti fellépésre egyaránt szükség van, és a fő hatáskörökkel a tagállamok rendelkeznek. Ezért az uniós romastratégiai keret és a tanácsi ajánlás felszólította a tagállamokat, hogy 2021 szeptemberéig dolgozzanak ki nemzeti romastratégiai kereteket⁵, és osszák meg azokat a Bizottsággal. Tekintettel a

¹ [COM\(2020\) 620](#)– *A romák egyenlőségének, társadalmi befogadásának és részvételének előmozdítását célzó uniós stratégiai keretrendszer*.

² Jelentés a nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszerének féléves értékeléséből levont tanulságokról, COM(2018) 785 final.

³ A Tanács ajánlása (2021. március 12.) a romák egyenlőségéről, társadalmi befogadásáról és részvételéről (2021/C 93/01) [A Tanács ajánlása \(2021. március 12.\) a romák egyenlőségéről, társadalmi befogadásáról és részvételéről \(2021/C 93/01\)](#).

⁴ Ezeket az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) dolgozta ki a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontokkal, a nemzeti statisztikai hivatalokkal és a Bizottsággal együttműködésben.

⁵ A nemzeti romastratégiai keret alatt a nemzeti romastratégiák és/vagy a tágabb társadalmi-gazdasági helyzetet érintő olyan integrált nemzeti szakpolitikai intézkedések értendők, amelyek relevánsak a romák egyenlősége, társadalmi befogadása és részvétele szempontjából.

tagállami helyzetek sokféleségére, a nemzeti keretek kidolgozását közös, de differenciált megközelítés alapján várták el. A Bizottság felkérte az összes tagállamot, hogy építsenek be közös vonásokat és minimális kötelezettségvállalásokat – amelyeket adott esetben további kötelezettségvállalások egészítenek ki a konkrét nemzeti körülményektől függően –, és a jelentős (azaz 1 %-ot meghaladó⁶) roma népességgel rendelkező tagállamok esetében ambiciózusabb kötelezettségvállalásokat is.

Az uniós romastratégiai keretet kiegészítve a tanácsi ajánlás intézkedéseket határoz meg a hét közös célkitűzés terén történő előrelépéshez, attól függően, hogy azok mennyire relevánsak a nemzeti kontextusban. Hangsúlyozza továbbá a megbízható nyomonkövetési mechanizmusok bevezetésének, valamint az uniós és a nemzeti források teljes körű és optimális felhasználásának fontosságát.

Ez a közlemény áttekinti a nemzeti romastratégiai kereteket, értékeli a tagállamok által tett kötelezettségvállalásokat, és iránymutatást nyújt az esetlegesen szükséges javításokhoz. A jelentést egy kétrészes bizottsági szolgálati munkadokumentum kíséri, amely az egyes tagállamok, valamint a poznańi folyamatban részt vevő több uniós tagjelölt országok és potenciális tagjelölt országok által elfogadott nemzeti stratégiák elemzését összegző országspecifikus adatlapokból áll⁷. Az országspecifikus adatlapok minden tagállam esetében értékeli, hogy a javasolt főbb intézkedések mennyire felelnek meg az uniós romastratégiai keret és a tanácsi ajánlás célkitűzéseinek, kiemelve a javításra szoruló területeket és az ígéretes gyakorlatok példáit. A bizottsági szolgálati munkadokumentum második része, amely az uniós tagjelölt és potenciális tagjelölt országokra vonatkozik, ugyanezt a megközelítést követi. A bizottsági szolgálati munkadokumentum első része tartalmazza azt a táblázatot, amelyet az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) az egyes tagállamok által meghatározott célokról készített, valamint a roma civil társadalmi ellenőrzés elnevezésű kezdeményezés (RCM)⁸ által készített országértékelő jelentések megállapításainak összefoglalását is.

1. A NEMZETI ROMASTRATÉGIAI KERETEK ÁTFOGÓ ÉRTÉKELÉSE

2021 szeptemberéig öt tagállam osztotta meg nemzeti romastratégiai keretét, míg a legtöbb tagállam csak 2021 októbere és 2022 májusa között nyújtotta be azokat. Két tagállam csak 2022. június végén fogadta el nemzeti romastratégiai keretét⁹. Hat tagállam vagy folyamatban lévő, a 2021 utáni időszakra is kiterjedő stratégiával, vagy integrált szakpolitikai intézkedéscsomaggal rendelkezik¹⁰, egy tagállam pedig még nem újította meg a 2021. december 31-én lejárt nemzeti romastratégiai keretét. E hét tagállam esetében az értékelés a meglévő vagy tervezett intézkedésekre vonatkozó kérdőíven alapult, amelynek célja annak

⁶ Bulgária, Csehország, Görögország, Magyarország, Románia, Spanyolország és Szlovákia.

⁷ Albánia, Bosznia-Hercegovina, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia és Koszovó (ez a megnevezés nem érinti a jogállással kapcsolatos álláspontokat, továbbá összhangban van az 1244/1999. sz. ENSZ BT-határozattal és a Nemzetközi Bíróságnak a koszovói függetlenségi nyilatkozatról szóló véleményével), amelyek a poznańi folyamat keretében megállapodtak abban, hogy nemzeti romastratégiai kereteiket/cselekvési terveiket összehangolják az uniós romastratégiai kerettel.

⁸ Előkészítő intézkedés (2021–2025) – Roma civil társadalmi ellenőrzés: A romák és a romákat támogató civil társadalom kapacitásának és részvételének megerősítése a szakpolitikák nyomon követésében és felülvizsgálatában. A civil társadalom részvétele és bevonása fontos része az uniós romastratégiai keretnek. A roma és romákat támogató szervezeteket már korábban is bevonták a végrehajtás értékelésébe.

⁹ Lásd a mellékletet, amely tartalmaz egy táblázatot a benyújtott dokumentumok áttekintéséről.

¹⁰ A társadalmi befogadást és a megkülönböztetésmentességet célzó általános intézkedések.

meghatározása volt, hogy jelenlegi kereteik és terveik milyen mértékben integrálják az új uniós romastratégiai keret és tanácsi ajánlás elemeit¹¹.

Ez az értékelés a nemzeti romastratégiai keretekben szereplő intézkedések és a tanácsi ajánlásban javasolt intézkedések közötti megfelelést vizsgálja. Azt is megvizsgálja, hogy az intézkedések milyen mértékben tükrözik az egyes tagállamok előtt álló fő kihívásokat, és értékeli, hogy kellően ambiciózusak-e ahhoz, hogy elősegítsék az uniós romastratégiai keret célkitűzéseinek és a 2030-ra kitűzött céloknak az elérését. A FRA elemezte a nemzeti romastratégiai keretekben meghatározott célokat és mutatókat. Mindegyik célkitűzésnél példák találhatók a tagállamok ígéretes gyakorlataira.

1.1. Az értékelés összefoglalása

a) Közös vonások, minimális kötelezettségvállalások, ambiciózusabb kötelezettségvállalások

Az uniós romastratégiai keret azt javasolta, hogy valamennyi nemzeti romastratégiai keret tartalmazzon néhány közös vonást, úgymint az egyenlőségre, a részvételre és a sokféleségre történő összpontosítás; általános és kifejezetten a romákat célzó intézkedések kombinációjának alkalmazása; valamint jobb célmeghatározás és adatgyűjtés alkalmazása. E vonások gyakorlati megvalósítása érdekében valamennyi tagállam felkérést kapott arra, hogy minimális kötelezettségvállalásként építse be a nemzeti romastratégiai keretbe a következő elemeket, amelyeket a tanácsi ajánlás is tükröz:

- kiindulási és célértékek meghatározása az átfogó uniós célkitűzésekhez és kiemelt célokhoz, a roma népességen belüli specifikus csoportokra vonatkozóan is, a romák sokféleségének tükrözése érdekében,
- a cigányellenesség és a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem,
- a marginalizált romák társadalmi-gazdasági integrációjának biztosítása,
- célzott és általános intézkedések ötvözése,
- külön költségvetés elkülönítése, valamint a végrehajtáshoz, a jelentéstételhez, a nyomon követéshez és az előrehaladás értékeléséhez szükséges mechanizmusok létrehozása,
- a roma és romákat támogató civil társadalmi szervezetek, ágazati minisztériumok, esélyegyenlőségi szervek és más szereplők bevonása egy rendszeres konzultációs és együttműködési folyamatba,
- a civil társadalmi szervezetek aktív részvételének előmozdítása a politikai döntéshozatalban, valamint a nemzeti és uniós platformok folyamataiban, és
- a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pont (NRCP) számára a szükséges megbízatás, erőforrások és személyzet biztosítása, valamint szerepük megerősítése, többek között a nemzeti roma platformok reformja révén.

Összességében a tagállamok a nemzeti romastratégiai keretükben tükrözték az uniós romastratégiai keret legtöbb újdonságát, és az egyenlőségre, a társadalmi befogadásra és a részvételre vonatkozó hárompilléres megközelítést követték. Nemzeti körülményeiktől függően a tanácsi ajánlásban javasolt intézkedéseket is előterjesztettek.

¹¹ Málta nem fogadott el nemzeti romastratégiai keretet, mivel területén nincs ismert roma népesség.

Nyolc tagállam (CZ, EL, ES, FR, HR, LT, SI és SK) beépítette a nemzeti romastratégiai keretbe az uniós romastratégiai keretben javasolt közös vonásokat és minimális kötelezettségvállalásokat, tizenkét másik tagállam (AT, BE, BG, DE, EE, FI, HU, IT, LV, NL, PL és RO) pedig részben építette be ezeket. A hiányzó elemek főként célok, a végrehajtáshoz és a nyomon követéshez rendelt, egyértelműen elkülönített költségkeretek, illetve a roma népességen belüli sokszínűséget figyelembe vevő intézkedések. A fennmaradó hat tagállam (CY, DK, IE, LU, PT és SE) nagyon korlátozott mértékben foglalt minimális kötelezettségvállalásokat a stratégiai keretébe.

A sajátos nemzeti körülményektől függően az uniós romastratégiai keret felkérte a romák egyenlősége és társadalmi befogadása terén egyedi kihívásokkal szembesülő tagállamokat, hogy a közös vonásokat és a minimális kötelezettségvállalásokat további kötelezettségvállalásokkal egészítsék ki. Ilyen egyedi kihívás például a romák életkörülményei, a transznacionális mobilitás vagy a hivatalos dokumentumokkal kapcsolatos kérdések. A közös, de differenciált megközelítést követve számos tagállam további kötelezettségvállalásokat tett, például bizonyos **területeken** mennyiségi célokat tűzött ki, vagy részletezte, hogy miként tervezik az uniós és nemzeti forrásoknak a romák javát szolgáló felhasználását.

Emellett a nagyobb (a teljes népesség 1 %-át meghaladó) roma népességgel rendelkező hét tagállamnak (BG, CZ, EL, ES, HU, RO és SK) az elvárások szerint még ambiciózusabb kötelezettségvállalásokat kellett belefoglalnia a nemzeti romastratégiai keretébe. Mindannyian, valamint Horvátország is olyan nemzeti romastratégiai keretet nyújtott be, amely ambiciózusabb kötelezettségvállalásokat tartalmazott (bár eltérő ambíciószintekkel) a hátrányos megkülönböztetés megelőzésére és leküzdésére, valamint a cigányellenesség és a romaellenes előítéletek és sztereotípiák kezelésére. E nemzeti romastratégiai keretek többségét olyan terv vagy intézkedéscsomag kísérte, amely ismertette, hogy az uniós és nemzeti forrásokat hogyan fogják a romák egyenlőségének és társadalmi befogadásának támogatására fordítani. Ezek a tagállamok az oktatás és a lakhatás terén tapasztalható szegregáció kezelésére és megelőzésére szolgáló terveket csatoltak stratégiai keretükhöz. Ami a lakhatást illeti, Bulgária és Románia nem rendelkezik a szegregáció megszüntetésére irányuló konkrét intézkedésekkel. Az intézkedések finanszírozására vonatkozó tervek azonban gyakran nem elég részletesek.

b) Célkitűzések és intézkedések

Az uniós romastratégiai keret elismerte, hogy a **cigányellenesség és a megkülönböztetés megelőzése és leküzdése** alapvető fontosságú a romák egyenlősége és társadalmi befogadása szempontjából. A legtöbb tagállam a tanácsi ajánlásban javasoltaknak megfelelően belefoglalt erre irányuló intézkedéseket a nemzeti romastratégiai keretébe. Ezeket az intézkedéseket azonban nem alkalmazzák szisztematikusan, horizontális módon valamennyi ágazati területen. Az interszekcionális és többszörös megkülönböztetésnek a kiszolgáltatottság valamennyi fajtájára kiterjedő kezelése csak néhány nemzeti romastratégiai keretben szerepel.

Számos nemzeti romastratégiai keret a romákkal kapcsolatos, a **társadalmi befogadást előmozdító** intézkedéseket a nemzeti szakpolitikai programokhoz és finanszírozáshoz – többek között az uniós forrásokhoz – kapcsolja, egy olyan horizontális megközelítés révén, amely a szegénységre és a társadalmi kirekesztésre, a gyermekvédelemre, valamint az oktatásban való részvételre és az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférésre irányul. Sok esetben azonban nem írják le egyértelműen, hogy a romák milyen mértékben profitálnak ezekből az általános politikákból.

A **romák** konzultációs mechanizmusokban, szakpolitika-formálási és döntéshozatali folyamatokban való **részvételét** illetően számos tagállam utal arra, hogy a romák hozzájárulnak a nemzeti romastratégiai keretek kidolgozásához, többek között a nemzeti roma platformokban való részvételük révén. A roma civil társadalomnak a roma civil társadalmi ellenőrzés elnevezésű kezdeményezés¹² keretében végzett értékelése azonban azt mutatja, hogy lehetséges és szükséges is a nagyobb fokú részvétel és a szorosabb együttműködés.

A legtöbb nemzeti romastratégiai keret a romákkal való folyamatos együttműködés biztosítását tervezi, megkönnyítve részvételüket a stratégiák végrehajtásának teljes folyamata során, valamint a nyomonkövetési, értékelési és jelentéstételi folyamatokban. Továbbá több tagállam (pl. AT, BE, CZ, DE, EL, ES, FI, HR, HU, LT, LV, SE, SK és SI) ismertetett olyan tevékenységeket, amelyek a roma szervezetek – köztük a roma nőket, fiatalokat és gyermekeket képviselő szervezetek – társadalmi szerepvállalásának és részvételének támogatására irányulnak, bár kisebb hangsúlyt fektetve az e szervezetek kapacitásépítésébe való beruházásra.

Ami az **oktatásra, a foglalkoztatásra, az egészségügyre és a lakhatásra** vonatkozó ágazati célkitűzéseket illeti, számos nemzeti romastratégiai keret jelentős mértékben tartalmazza az ajánlott intézkedéseket. Ezen intézkedések némelyike nemzeti célokhoz és mutatókhoz kapcsolódik, amelyek nemzeti statisztikákon alapulnak, amennyiben azok rendelkezésre állnak. Az oktatásra vonatkozó ágazati célkitűzés az a terület, ahol a tagállamok a lehető legszélesebb körű intézkedéseket tervezik. Az oktatási és a lakhatási szegregáció megszüntetése tekintetében azonban úgy tűnik, hogy a tervek nem elegendőek a probléma teljes körű és sikeres kezeléséhez. Ezenkívül a foglalkoztatás, az egészségügy és a lakhatás területén hozott intézkedések nem mindig felelnek meg a romák által tapasztalt kihívások nagyságrendjének és összetettségének.

c) Célok¹³

Több tagállam, különösen a nagyobb roma népességgel rendelkező tagállamok az uniós romastratégiai keretben foglalt uniós szintű céloknak megfelelő nemzeti célokat határoztak meg. Ezek a tagállamok várhatóan jelentősen hozzájárulnak majd az e célok elérésére irányuló közös erőfeszítésekhez. Magyarország és Szlovákia csak részben határozott meg az uniós szintű céloknak megfelelő nemzeti célokat; Románia csak néhány nemzeti célt határozott meg, amelyek nem felelnek meg az uniós szintű céloknak.

Más tagállamok olyan kérdésekre vonatkozóan határoztak meg mennyiségi vagy minőségi nemzeti célokat, melyek eltérnek az uniós romastratégiai keret adott célkitűzéseiben szereplő uniós szintű céloktól. Ezért az uniós romastratégiai keret célkitűzéseinek eléréséhez való hozzájárulásuk mértékét nem lehet pontosan felmérni. Néhány tagállam (DE, DK, LU, NL és SE) egyáltalán nem határozott meg célokat.

Egyes, kisebb roma népességgel rendelkező tagállamok az uniós szintű céloknak megfelelő nemzeti célokat határoztak meg (különösen HR, de egyes célkitűzések tekintetében EE, SI, FI

¹² A részletes értékelés a bizottsági szolgálati munkadokumentum első részének függelékében található.

¹³ A célkitűzésekhez tartozó célok tagállamonkénti helyzetének áttekintése a bizottsági szolgálati munkadokumentum első részének függelékében található.

és LT is), és a Bizottság üdvözli ezeket az erőfeszítéseket. A nemzeti kihívásoktól és körülményektől függően több tagállam követhetné ezeket a pozitív példákat.

Összességében elmondható, és különösen a nagyobb roma népességgel rendelkező tagállamok által benyújtott nemzeti romastratégiai keretek is azt mutatják, hogy a tagállamok jelentős erőfeszítéseket tettek az uniós romastratégiai keret céljainak megfelelő célok kitűzése és a kapcsolódó intézkedések megtervezése terén. Románia azonban nem határozott meg az uniós romastratégiai keret céljainak megfelelő nemzeti célokat. Az, hogy a legnagyobb roma népességgel rendelkező ország nem határozott meg nemzeti célokat, negatívan befolyásolhatja a tagállamok együttes képességét az uniós romastratégiai keret 2030-as céljainak elérésére.

1.2. A nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok jogállása és szerepe

Az uniós romastratégiai keret minimumként azt ajánlotta, hogy a nemzeti romastratégiai keretek biztosítsanak a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok számára megfelelő megbízatást, forrásokat, személyzeti kapacitást és intézményi jogköröket. A nemzeti romastratégiai kereteknek arra is fel kell hatalmazniuk a kapcsolattartó pontokat, hogy hatékonyan összehangolják tevékenységüket az ágazati minisztériumokkal és más illetékes hatóságokkal, nyomon kövessék a romákkal kapcsolatos szakpolitikák végrehajtását, és megerősítsék a roma civil társadalommal való együttműködést, többek között a nemzeti roma platformokon keresztül.

Bár a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok fontos szerepet játszanak a hatóságok és a civil társadalom közötti együttműködés megkönnyítésében és a romák részvételének előmozdításában, megbízatásuk hatálya tagállamonként eltérő. Összességében az új stratégiák nem erősítették meg a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontokat további pénzügyi és személyzeti erőforrásokkal, és bár egyes kapcsolattartó pontok széles körű megbízatással rendelkeznek, még mindig csak korlátozott mértékben képesek koordinációs szerepük eredményes ellátására.

A nagyobb roma népességgel rendelkező tagállamok esetében az uniós romastratégiai keret azt ajánlotta, hogy erősítsék meg a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok szerepét és státuszát annak érdekében, hogy regionális és helyi szinten biztosítsák a romák egyenlőségének és társadalmi befogadásának eredményes összehangolását és érvényesítését a különböző ágazatokban. A keret arra is felkérte a tagállamokat, hogy vonják be a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontokat a romáknak szánt uniós források elosztásának kormányközi programozásába és e kiadások nyomon követésébe, és biztosítsák, hogy a közpolitikák és -szolgáltatások ténylegesen elérjék a romákat, beleértve a távoli és vidéki területeken élőket is.

A nagyobb roma népességgel rendelkező legtöbb tagállam megfelelő megbízatást és szerepet biztosított a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontoknak a minisztériumokkal a nemzeti romastratégiai keretek végrehajtása érdekében folytatott koordinációban és együttműködésben, beleértve az uniós finanszírozást is. Ennek ígéretes példája Szlovákia, Spanyolország, Horvátország és Csehország. Úgy tűnik azonban, hogy még ezekben a tagállamokban sem nőtt a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok személyi állománya és pénzügyi forrásai. Ez korlátozhatja a nemzeti romastratégiai keretek végrehajtásának alapos nyomon követésére és az arról való jelentéstételre való képességüket, valamint az általános szakpolitikák és programok kidolgozásában és nyomon követésében való

részvételüket. Ami a többi tagállamot illeti, egyes nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok igen korlátozott erőforrásokkal és kapacitással rendelkeznek.

2. HORIZONTÁLIS CÉLKITŰZÉSEK

2.1. A cigányellenesség és hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem és ezek megelőzése

A tanácsi ajánlás felszólítja a tagállamokat, hogy lépjenek fel a cigányellenesség és a megkülönböztetés ellen, és előzzék meg azt, többek között a zaklatás, gyűlölet-bűncselekmények és gyűlöletbeszéd elleni küzdelem révén, függetlenül attól, hogy mindegyik az online vagy offline térben kerül-e sor. Az ajánlás arra is felkéri a tagállamokat, hogy dolgozzanak ki egy átfogó rendszert az áldozatok támogatására és mozdítsák elő annak alkalmazását, hívják fel a figyelmet a cigányellenességre, és mozdítsák elő a roma történelemmel kapcsolatos tudatosságot, többek között a roma holokausztról való megemlékezés és a társadalmi megbékélési folyamatok révén.

Összességében a tagállamok jelentős erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy a nemzeti romastratégiai kereteiket összehangolják a tanácsi ajánlással. A legtöbb tagállam intézkedéseket dolgozott ki a megkülönböztetés, a gyűlöletbeszéd és a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelem, valamint bizonyos mértékig a cigányellenesség elleni küzdelem érdekében. Ilyen intézkedések például a nagyközönségnek, a közintézményeknek és a médiának szóló figyelemfelkeltő és tájékoztató kampányok. Bár Magyarország az elemzési szakaszában hivatkozik a cigányellenességre, nem tüntetett fel kifejezetten a cigányellenesség leküzdésére irányuló intézkedéseket. Bulgária megemlíti a romaellenes attitűdök elleni küzdelmet, de a javasolt intézkedések a cigányellenesség helyett a hátrányos megkülönböztetésre összpontosítanak. Vannak továbbá olyan intézkedések, melyek célja az esélyegyenlőségi szervek szisztematikus bevonása a romák egyenlőségével kapcsolatos intézkedésekbe, valamint a romákkal kapcsolatos pozitív narratívák és a roma példaképek népszerűsítése. Egyes nemzeti romastratégiai keretek intézkedéseket javasoltak az interszekcionális vagy többszörös megkülönböztetés kezelésére, többek között a roma nők előtt álló sajátos kihívások kezelésére irányuló célzott intézkedéseket.

Több tagállam a roma történelem és kultúra előmozdítására irányuló intézkedéseket is beépített a nemzeti romastratégiai keretbe, például a múltbeli igazságtalanságok elismerésére irányuló párbeszéd előmozdítását és a megbékélési folyamatokban való részvételt. A romatörténelem és -kultúra ismertebbé tételét célzó intézkedések közé tartozik a tantervek és tankönyvek romákra vonatkozó elemeinek kidolgozása és bevezetése, a nemzetközi roma nap megünneplése (április 8.) és a roma holokausztról való megemlékezés (augusztus 2.). Ezeket a napokat egyes tagállamok törvényei elismerik. Több tagállam is finanszíroz a roma történelemmel és kultúrával foglalkozó rádiós és televíziós programokat és múzeumokat.

Bár a legtöbb tagállam elismerte a nemzeti romastratégiai keretében a rasszizmus és a hátrányos megkülönböztetés meglétét, ez a tudatosság az eddigieknél szigorúbb intézkedésekben is megnyilvánulhatna, amelyek megfelelőbb választ adnának azokra a kihívásokra, melyek némely tagállamban felmerülnek.

Az ígéretes gyakorlatok közé tartozik például a jogi eszközök alkalmazása a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem és a gyűlöletbeszéd leküzdése érdekében Franciaországban, valamint a cigányellenességről szóló törvény¹⁴ elfogadása Romániában.

Az e célkitűzésre – vagy kifejezetten a nemzeti romastratégiai keretekre, vagy a releváns általános programokra – vonatkozó költségvetési előirányzatokra vonatkozóan vagy nincs információ, vagy ha igen, az meglehetősen általános és homályos.

Oroszország Ukrajna elleni háborúja jelentős menekülthullámokat indított el, az ukrán romák körében is¹⁵. Ebben a helyzetben számos, a romákat érintő kockázat került élesebb megvilágításba, beleértve az egyenlőtlen bánásmódot is¹⁶. Elismerve a tagállamok által a helyzet kezelésére tett eddigi erőfeszítéseket, többet kell tenni az Ukrajnából érkező roma menekültek szükségleteinek kielégítése érdekében, mégpedig azáltal, hogy a nemzeti romastratégiai keretek optimális kihasználásával a tagállamok egyenlő hozzáférést biztosítanak számukra az általános oktatáshoz, foglalkoztatáshoz, lakhatáshoz, egészségügyi és szociális ellátáshoz és egyéb alapvető szolgáltatásokhoz.

2.2. A szegénység és a társadalmi kirekesztés csökkentése a romák és az általános népesség közötti társadalmi-gazdasági szakadék megszüntetése érdekében

A tanácsi ajánlás felszólítja a tagállamokat, hogy küzdjenek a roma népesség körében tapasztalható rendkívül magas szegénységi arány, valamint anyagi és szociális nélkülözés ellen.

Az e célkitűzés keretében meghatározott intézkedések célja a szegénység és a gyermekszegénység generációk közötti átörökítésének kezelése, valamint a romák társadalmi kirekesztésének csökkentése. Ez az alapvető közszolgáltatásokhoz és szociális juttatásokhoz való hozzáférésük javításával érhető el az érintett ágazatok – például az oktatás és a foglalkoztatás – közötti koordináció révén.

Néhány tagállam (pl. BG, DE, EL, ES, HR, HU és SI) önálló célkitűzésként határozta meg a szegénység és a társadalmi kirekesztés csökkentését. Csehország nem foglalta bele a keretbe ezt a célkitűzést, de meghatározott erre vonatkozóan egy olyan célt, amely megfelel az uniós szintű célnak. Más tagállamok nem építették be ezt a célkitűzést a nemzeti romastratégiai keretükbe, de a foglalkoztatásra, az oktatásra, az egészségügyre és a lakhatásra vonatkozó ágazati célkitűzésekhez kapcsolódóan belefoglaltak a keretükbe a társadalmi-gazdasági befogadásra és a szegénység elleni küzdelemre irányuló intézkedéseket.

Kifejezetten a digitális szakadék kezelésére és a hátrányos helyzetű roma közösségek digitális társadalmi befogadásának előmozdítására irányuló intézkedéseket csak néhány nemzeti romastratégiai keret tartalmaz, míg más keretekben ezek a tagállamok általános társadalmi befogadási politikáinak részét képezik.

¹⁴ [A cigányellenesség megelőzését és leküzdését célzó intézkedésekről szóló 2/2021. sz. törvény.](#)

¹⁵ A 2001-es hivatalos népszámlálás szerint az ukrán romák száma 47 917. Más becslések, például az Európa Tanácsé, sokkal magasabbra tették a számukat.

¹⁶ [The Russian war of aggression against Ukraine — The broad fundamental rights impact in the EU \(europa.eu\)](#) [Az Ukrajna elleni orosz agressziós háborúnak az alapvető jogokra gyakorolt széles körű hatása az EU-ban].

Egyes nemzeti romastratégiai keretek az európai gyermekgarancia¹⁷ és az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+)¹⁸ finanszírozási lehetőségeire hivatkoznak a gyermekszegénység elleni küzdelem tekintetében, de nem részletezik a költségvetési előirányzatokat.

Ígéretes gyakorlatként Görögország támogatásokat dolgozott ki az energiaszegénység kezelésére, és az érintett háztartások számára „energiakártya” biztosítására, de még ki kell dolgozni egy integrált szolgáltatásokból álló átfogó csomagot a jelenség kezelésére. Az ígéretes gyakorlatok másik példája Magyarország, amely olyan intézkedéseket foglalt bele a stratégiai keretébe, melyek a háztartások eladósodottságának megelőzése céljából tanácsadást és képzést biztosítanak.

2.3. A részvétel előmozdítása a társadalmi szerepvállalás lehetővé tételén, az együttműködésen és a bizalmon keresztül

A tanácsi ajánlás felszólítja a tagállamokat, hogy adott esetben fokozzák a romák – köztük a nők, a fiatalok, az idősek és a fogyatékossgal élők – érdemi részvételét és a velük folytatott konzultációt, hatékonyan támogatva ezáltal a romák egyenlőségét és a velük szembeni megkülönböztetés tilalmát.

Annak érdekében, hogy megkönnyítsék a roma civil társadalommal a közpolitikák felülvizsgálata és kidolgozása során folytatandó konzultációt, a legtöbb nemzeti romastratégiai keretben megjelenik a romák részvétele, amely vagy a roma-specifikus kormányzati tanácsadó és tanácsadó testületekbe, vagy az etnikai és nemzeti kisebbségekkel foglalkozó testületekbe való bevonásuk révén valósul meg.

A nemzeti romastratégiai keretek e célkitűzés alá tartozó egyes intézkedései támogatják a roma civil társadalmi szervezetek – köztük a roma nőket és fiatalokat képviselő szervezetek – kapacitásépítését és társadalmi szerepvállalását. Ezek az intézkedések olyan többfunkciós roma közösségi központok létrehozását – és a már meglévők megerősítését – javasolják, amelyek többféle szolgáltatást nyújtanak, például egészségügyi ellátást, a szülői készségek fejlesztését, támogatják az oktatásban, valamint az olvasási és íráskészség fejlesztését célzó és a tanórákon kívüli tevékenységekben való részvételt, továbbá iránymutatást és támogatást nyújtanak a munkalehetőségekhez való hozzáféréshez.

Néhány nemzeti romastratégiai keret tartalmaz olyan intézkedéseket, amelyek népszerűsítik a roma példaképeket vagy a romák közintézményekben való munkavállalását. Bár több nemzeti romastratégiai keret is megemlíti, hogy meg kell erősíteni a romák képviselését és ki kell építeni a roma szervezetek kapacitását, csak néhány tagállam javasolt erre irányuló konkrét intézkedéseket.

Spanyolország e téren ígéretes gyakorlattal rendelkezik. Olyan intézkedéseket fogadott el, amelyek célja a civil társadalmi szervezetek, valamint a roma nők és fiatalok kapacitásépítése annak érdekében, hogy biztosítsák érdemi részvételüket és polgári szerepvállalásukat. Olaszország is ígéretes példával szolgál a Nemzeti Roma és Szinti Platform és a közösségi fórum munkája révén. Észtország, Lettország és Ausztria további példákkal szolgál az érdekelt felek közötti strukturált és rendszeres párbeszédre, amely a nemzeti roma platformok vagy más konzultációs folyamatok keretében valósul meg.

¹⁷ [Európai gyermekgarancia.](#)

¹⁸ [Európai Szociális Alap Plusz](#) – ESZA+ partnerségben.

3. ÁGAZATI CÉLKITŰZÉSEK – NÉGY FŐ TERÜLET

3.1. A színvonalas, inkluzív többségi oktatáshoz való ténylegesen egyenlő hozzáférés javítása

A tanácsi ajánlás felszólítja a tagállamokat, hogy biztosítsák az oktatás valamennyi formájához való ténylegesen egyenlő hozzáférést és az abban való részvételt, a kisgyermekkorai neveléstől a felsőoktatásig, beleértve a második esélyt nyújtó oktatást, a felnőttoktatást és az egész életen át tartó tanulást is. A tanácsi ajánlás arra is felszólítja a tagállamokat, hogy előzzék meg és számolják fel az oktatási szegregációt.

A tagállamok által e célkitűzés keretében meghatározott intézkedések a tevékenységek széles körét ölelik fel, beleértve a kisgyermekkorai neveléshez és gondozáshoz való hozzáférést, az oktatásban való részvétel megkönnyítését, az oktatás nyelvén való írni-olvasni tudás erősítését, a roma gyermekeknek a digitális készségek elsajátításához nyújtott támogatást, az iskolák tanulómegtartásának növelését és a korai iskolaelhagyás megelőzését célzó intézkedéseket, valamint bizonyos mértékig a roma tanulók iskolázottsági szintjének növelését és a kötelező oktatásból a nem kötelező oktatásba való sikeres előrelépésüket elősegítő intézkedéseket.

Az uniós romastratégiai keretben javasolt ambiciózusabb kötelezettségvállalásokkal összhangban a nagyobb roma népességgel rendelkező valamennyi tagállam belefoglalt a stratégiai keretbe olyan intézkedéseket, melyek a szegregáció megelőzésére és a roma tanulóknak a szegregált iskolákból a többségi oktatási környezetbe való átmenetének előmozdítására irányulnak. Egyes esetekben (pl. HU, RO és SK) azonban a javasolt intézkedések – amelyeket nem mindig szisztematikusan, egy jól meghatározott kiindulási értéket figyelembe véve dolgoztak ki, és amelyekhez nem minden esetben társulnak mutatók és célok – nem tűnnek elegendőnek a kihívások nagyságrendjéhez képest. Más intézkedések az iskolák inkluzivitásának előmozdítását és a roma gyermekekkel szembeni hátrányos megkülönböztetés leküzdését célozzák. Több nemzeti romastratégiai keret is megemlíti a romani nyelvű oktatási anyagok kifejlesztését és használatát.

A legtöbb nemzeti romastratégiai keret nem határozott meg kielégítő intézkedéseket a roma diákok társadalmi mobilitásának növelésére és arra, hogy segítsék őket a felső középfokú oktatásból a felsőoktatásba való sikeres átlépésben. A nemzeti romastratégiai keretek általában nem foglalkoznak megfelelően azzal, hogy miként lehet felszámolni a roma gyermekek óvodai nevelésben való részvétele előtt álló akadályokat, beleértve a távoli, vidéki vagy szegregált területeken élő gyermekeket is. Nem javasolnak megfelelő intézkedéseket a roma tanárok, asszisztensek és közvetítők foglalkoztatásának támogatására sem. A roma felnőttek oktatását támogató intézkedéseket több nemzeti romastratégiai keret is említi (pl. AT, BG, DE, EL, ES, HR, HU, FI, IT, LT, PL és SI).

Számos nemzeti romastratégiai keret homályos az e területre elkülönített költségvetési forrásokkal kapcsolatban, ami megnehezíti a finanszírozás megfelelőségének értékelését vagy a javasolt intézkedések lehetséges hatásainak előrejelzését.

A diákok korai iskolaelhagyásának megakadályozását célzó intézkedéseket nem egészítik ki kellő mértékben a lemorzsolódott roma tanulók iskolarendszerű oktatásba való visszailleszkedését célzó megfelelő intézkedések. Néhány tagállam (pl. CZ, HR, IT, LV és SK) intézkedéseket vezetett be a roma tanulók sajátos nevelési igényvel kapcsolatos téves

diagnózisa és a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásában való indokolatlan elhelyezésük kezelésére és megelőzésére. Több intézkedésre van szükség az oktatásban szükséges digitális készségek kezelése és az internethez való hozzáférés javítása érdekében. Intézkedésekre van szükség továbbá a személyi számítógépek, laptopok, táblagépek és a távoktatáshoz szükséges tananyagok biztosításának javítása, valamint annak biztosítása érdekében, hogy ezek eljussanak az elszegényedett közösségekhez, különösen a roma gyermekekhez. A nemzeti romastratégiai keretek nem kezelik megfelelően a romák oktatásból való további digitális kirekesztésének a Covid19-világjárvány során tapasztalt kockázatát.

Hollandia ígéretes gyakorlatokról számol be ezen a területen: évi 1 millió EUR összegű iskolai támogatást bocsát rendelkezésre a roma gyerekeket oktató iskolák támogatására. Finnország romaügyi nemzeti tanácsadó testülete felülvizsgálja a romákat érintő oktatási anyagok tartalmát, és iránymutatást és javaslatokat fogalmaz meg azokkal kapcsolatban. A lengyel kormány arra ösztönzi a helyi önkormányzatokat, hogy tovább növeljék a roma iskolai közvetítők számát.

3.2. A színvonalas és fenntartható foglalkoztatáshoz való ténylegesen egyenlő hozzáférés növelése

A tanácsi ajánlás felszólítja a tagállamokat, hogy mozgósítsák elő a romák, különösen a fiatalok ténylegesen egyenlő hozzáférését a színvonalas és fenntartható foglalkoztatáshoz, valamint hozzanak a megkülönböztetés leküzdésére, megelőzésére és felszámolására, valamint a foglalkoztatási aktivizálás előmozdítására irányuló intézkedéseket.

A legtöbb tagállam elismeri, hogy a romák és a lakosság többi része között foglalkoztatási szakadék húzódik. Intézkedéseket javasolnak a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatal romák társadalmi befogadásának előmozdítására készségeik és digitális jártasságuk javítása, valamint szakmai gyakorlatok, tanulószerveződéses gyakorlati képzések és szakképzés biztosítása érdekében. Egyes tagállamok olyan intézkedéseket hoztak, melyek célja a gyakorlati tapasztalatok növelése az oktatásból a munkaerőpiacra való átmenet megkönnyítése érdekében.

A munkaerőpiaci aktivizálási intézkedések, különös tekintettel a fiatalokra, a hátrányos helyzetű vagy marginalizált csoportokat célzó általános tagállami szakpolitikák részét képezik. Néhány tagállam olyan intézkedéseket is belefoglalt a stratégiai keretébe, amelyek támogatják az önfoglalkoztató és a vállalkozói tevékenységet folytató romákat.

A legtöbb nemzeti romastratégiai keret foglalkozik a nemek közötti foglalkoztatási különbséggel, mégpedig a roma nők munkaerőpiaci aktivizálását célzó intézkedések, vagy a roma nők alacsonyabb munkaerőpiaci részvételének okait feltáró tanulmányok révén. Csak néhány tagállam tüntetett fel olyan intézkedéseket, amelyek célja a potenciális munkáltatóknak a megkülönböztetésmentességgel és a sokszínűséggel kapcsolatos képzése, és még kevesebb tagállam foglalkozik a cigányellenességgel kapcsolatos képzéssel.

A legtöbb olyan tagállam, amely nagyobb roma népességgel rendelkezik, regionális és helyi szinten átfogó általános és célzott intézkedéseket terjesztett elő egyrészt a romák integrációjának előmozdítása érdekében, másrészt a hátrányos megkülönböztetés és cigányellenesség mint a munkavállalást akadályozó tényezők elleni küzdelem céljából. A

nemzeti alapokat, az ESZA+-t, az ERFA-t¹⁹ vagy az Igazságos Átmenet Alapot²⁰ több nemzeti romastratégiai keret is említi a javasolt intézkedések végrehajtásának finanszírozási forrásaként, azonban e keretek csak általános kezdeményezésekre utalnak, és nem részletezik a romákra vonatkozó költségvetési előirányzatokat.

Az ígéretes gyakorlatok egyik példája Bulgária azon általános aktív munkaerőpiaci intézkedése, amely a 29 év alatti fiatal munkanélkülieket, köztük a romákat célozza meg. A másik példa Litvánia, amely intézkedéseket fogadott el a vállalkozói készség előmozdítására és támogatására, többek között a hátrányos helyzetű csoportok, például a romák körében. Belgium végrehajtja az ESZA-ból finanszírozott Roma@work projekteket, amelyek képzés és tanácsadás révén segítik a munkát kereső romákat.

3.3. A romák egészségének javítása és a színvonalas egészségügyi ellátáshoz és szociális szolgáltatásokhoz való, ténylegesen egyenlő hozzáférésük javítása

A tanácsi ajánlás felszólítja a tagállamokat, hogy biztosítsanak korlátozások nélküli, ténylegesen egyenlő hozzáférést a minőségi egészségügyi és szociális szolgáltatásokhoz, különösen a leginkább veszélyeztetett csoportok, illetve a marginalizált vagy távoli vidéki és szegregált térségekben élők számára.

A legtöbb tagállam elismeri, hogy a romák egészségügyi ellátáshoz való egyenlő hozzáféréseinek biztosítása sajátos kihívásokat jelent. Egyes nemzeti romastratégiai keretek tanulmányok készítését tervezik a roma népesség egészségügyi helyzetéről azzal a céllal, hogy a hatóságok jobban megismerjék azt, és képesek legyenek célzottabb intézkedéseket kidolgozni.

A legtöbb tagállam az egészségügyi szakemberek, a terepmunkát végzők és a roma egészségügyi közvetítők képzésére, valamint a gyermekek egészséges életmódját és egészségügyi ellátását előmozdító figyelemfelkeltő kampányokra összpontosít. Az egyéb intézkedések közé tartozik a romatelepeken élő roma lakosság közvetlen felkeresése, amelynek révén mobil egészségügyi szolgáltatásokat nyújtanak.

Néhány tagállam a roma nőket célzó intézkedéseket határozott meg, különös tekintettel a reprodukzív egészségre. A fogyatékkal élő személyek, az idősek, az LMBTIQ-személyek, valamint az emberkereskedelem áldozatainak vagy potenciális áldozatainak szükségleteivel csak néhány nemzeti romastratégiai keret foglalkozik. Kevés tagállam tüntetett fel olyan intézkedéseket, amelyek célja a roma népesség várható élettartamának növelése. A nemzeti romastratégiai keretek közel fele javasol intézkedéseket a Covid19-világjárvány hatásainak ellensúlyozására, többek között az oltás felvételét ösztönző kampányok révén (pl. BG, CZ, CY, EE, EL, ES, FR, HU, HR, IE, LV, RO és SK).

A nagyobb roma népességgel rendelkező tagállamok többsége kombinált általános és célzott intézkedéseket hozott, és megemlíti, hogy léteznek végrehajtási tervek ezen intézkedések helyi és regionális szintű végrehajtására, bár egyes esetekben ezek a tervek nem kellően kidolgozottak. Ezek a tagállamok úgy vélik, hogy a hátrányos megkülönböztetés és a cigányellenesség az egyik oka annak, hogy a romák nem férnek hozzá az egészségügyi ellátáshoz.

¹⁹ [Európai Regionális Fejlesztési Alap.](#)

²⁰ [Igazságos Átmenet Alap.](#)

Több nemzeti romastratégiai keret jelzi, hogy ESZA+- és ERFA-finanszírozást használnak fel erre a célkitűzésre, főként a marginalizálódott emberek egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréseinek javítását célzó általános intézkedésekre.

Ígéretes gyakorlattal szolgál e tekintetben Portugália, amely célzott intézkedéseket hajt végre a roma egészségügyi közvetítők képzése céljából, valamint Ciprus, amely mindenki számára könnyen hozzáférhető, általános és ingyenes hozzáférést biztosít a gyermekorvosi ellátáshoz.

3.4. A megfelelő deszegregált lakhatáshoz és alapvető szolgáltatásokhoz való, ténylegesen egyenlő hozzáférés növelése

A tanácsi ajánlás felszólítja a tagállamokat, hogy biztosítsák a romákkal szembeni egyenlő bánásmódot a megfelelő és deszegregált lakhatáshoz és az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén. Ezek közé tartozik a vízellátás, a szennyvízelvezetés, az energiaellátás, valamint a közlekedési, a pénzügyi és a digitális távközlési szolgáltatások, a szociális jogok európai pillérének 20. alapelve²¹ szerint.

Több tagállam stratégiai kerete tartalmaz olyan intézkedéseket, amelyek javítják az alapvető szolgáltatásokhoz, különösen a folyóvízhez való hozzáférést, valamint bizonyos mértékig a térbeli szegregáció megelőzésére és felszámolására irányuló intézkedéseket. Kevés nemzeti romastratégiai keret tartalmaz mind általános, mind célzott intézkedéseket a szociális lakásokhoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében, míg több nemzeti romastratégiai keret intézkedéseket javasol a városi és lakóépületek korszerűsítésére irányuló hivatalos eljárások végrehajtására, az otthonok tulajdonlásának ösztönzésére, valamint az olyan infrastruktúrába való beruházásokra, mint a villamos energia, a gáz, a folyóvíz, a szennyvíz- és hulladékgazdálkodás, a közutak és a közlekedéshez való hozzáférés.

Csak néhány tagállam ismeri el, hogy a lakhatás terén fontos a megkülönböztetés és a cigányellenesség – mint a lakhatáshoz való hozzáférést akadályozó tényezők – elleni küzdelem, és ez még kevésbé tükröződik konkrét intézkedésekben. A legtöbb nemzeti romastratégiai keret nem foglalkozik kellőképpen olyan kérdésekkel, mint a kényszerkilakoltatások, a romák számára az ingatlantulajdonossá válás vagy a fenntartható bérlet lehetőségének hiánya, vagy a háztartások túlszűfoaltsága terén fennálló szakadék csökkentése.

A legtöbb, nagyobb roma népességgel rendelkező tagállam (CZ, EL, ES, HU és SK) általában helyi szintű kezdeményezéseket tüntetett fel a szegregáció megszüntetésével kapcsolatban, míg Bulgária és Románia nemzeti romastratégiai keretében nem szerepelnek a szegregáció megszüntetésére irányuló konkrét intézkedések. Az ilyen kezdeményezések közé tartozik annak biztosítása, hogy a közpénzekből finanszírozott új fejlesztések ne legyenek szegregáltak, a romák lakókerületekben való jelenlétének nyomon követése, vagy a szélesebb közösség bevonása a deszegregációs folyamatokba azáltal, hogy felkészítik őket a szegregált területekről kiköltöző romák fogadására.

Ezen a területen a legtöbb nemzeti romastratégiai keret az uniós finanszírozási programok felhasználását tervezi, de csak kivételes esetben részletezik a finanszírozás elosztását.

²¹ [A szociális jogok európai pillére.](#)

Az ígéretes gyakorlatok között említhető Németország példája, amely bemutatja, hogy a helyi hatóságok hogyan építhetnek be romaspecifikus megközelítést a lakhatáshoz való hozzáférésre vonatkozó stratégiájukba, vagy Franciaország arra irányuló terve, hogy 2030-ig megvalósítja a nyomornegyedek teljes felszámolását²², amit célértékek és ütemterv is alátámaszt. További példákkal szolgál Szlovénia, amely feltérképezi és legalizálja a romatelepeket infrastruktúrájuk javítása érdekében, valamint Svédország, amely útmutató anyagokat készített annak érdekében, hogy felhívja a bérbeadók figyelmét a romák lakáspiaci helyzetére, és ezáltal fellépjen a hátrányos megkülönböztetés ellen. Másik ígéretes gyakorlat a csehországi Housing First Romodrom projekt²³, amely a társadalmilag kirekesztett vagy a társadalmi kirekesztés kockázatának kitett roma származású személyek hajléktalanságával és elégtelen lakáskörülményeivel foglalkozik.

4. NYOMON KÖVETÉS ÉS JELENTÉSTÉTEL

Az uniós romastratégiai keret azt javasolta, hogy valamennyi tagállam javítsa a célok meghatározását, az adatgyűjtést, a nyomon követést és a jelentéstételt, és hogy rendszeresen gyűjtsenek adatokat a jelentéstételhez és a nyomon követéshez. Valamennyi tagállamot felkérték, hogy – a nemzeti romastratégiai keretükben minimális kötelezettségvállalásként – átfogó szükségletfelmérés alapján határozzák meg az uniós célkitűzésekhez és célokhoz kapcsolódó nemzeti referenciaértékeket és célokat. Az uniós romastratégiai keret továbbá azt javasolta, hogy a tagállamok a nemzeti romastratégiai keretükben további kötelezettségvállalásként nemzeti mennyiségi és minőségi célokat határozzanak meg mind a hét uniós célkitűzés és a kapcsolódó célok tekintetében az adatok rendelkezésre állásától, valamint a nemzeti körülményektől és kihívásoktól függően.

Ezt tükrözi a tanácsi ajánlás is, amely – figyelembe véve az uniós célkitűzéseket és a kiemelt célokat – felkéri a tagállamokat, hogy a nemzeti romastratégiai keretükbe foglaljanak bele nemzeti mennyiségi és/vagy minőségi célokat, a nemzeti körülményekhez és az esélyegyenlőségre vonatkozó adatok elérhetőségéhez igazodva.

Az Alapjogi Ügynökség által a romákról 2020–2021-ben készített felmérést²⁴ 2022 októberében tették közzé. A felmérés kiindulási adatokat szolgáltat a romák helyzetéről nyolc uniós tagállamban²⁵ és két tagjelölt országban²⁶. Ezen adatok alapján nyomon fogják követni az EU-ban és az érintett tagállamokban elért haladást.

Az uniós és nemzeti célok teljesítésében tett előrehaladásra vonatkozó hatékonyabb adatgyűjtés, jelentéstétel és nyomon követés biztosítása érdekében a Bizottság javaslatot tett egy – az Alapjogi Ügynökség által a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok, a nemzeti statisztikai hivatalok és a Bizottság bevonásával kidolgozott – mutatókból álló portfólió használatára.

A legtöbb tagállam a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pont által koordinált nyomonkövetési és jelentéstételi mechanizmust vezetett be, amely figyelembe veszi a nemzeti roma platformoktól, a roma civil társadalmi szervezetektől, a minisztériumoktól, az

²² [Franciaország arra irányuló terve, hogy 2030-ra teljes mértékben felszámolja a nyomornegyedeket.](#)

²³ <https://romodrom.cz/en/our-activities/housing/housing-first/>

²⁴ [EU FRA 2020-2021 Survey: Roma in 10 European countries – Main results](#) [Az EU Alapjogi Ügynökségének 2020–2021-es felmérése: A romák helyzete 10 európai országban – Főbb eredmények].

²⁵ Csehország, Görögország, Horvátország, Magyarország, Olaszország, Portugália, Spanyolország.

²⁶ Észak-Macedónia és Szerbia.

esélyegyenlőségi szervektől és a nemzeti statisztikai hivataloktól származó információkat. E nyomonkövetési és jelentéstételi mechanizmusok számára szintén hasznos lesz a roma civil társadalmi ellenőrzés elnevezésű kezdeményezés hozzájárulása.

Az egyes országok nyomonkövetési keretrendszerének az Alapjogi Ügynökséggel közösen végzett értékelése kihívást jelentett, mivel javítani kell a tagállamok által a kiindulási értékekre, mutatókra és célokra vonatkozóan alkalmazott statisztikai megközelítések tagállamok közötti összehasonlíthatóságát.

Néhány, nagyobb roma népességgel rendelkező tagállam (BG, CZ, EL, ES, valamint HR) nemzeti romastratégiai kerete meghatározta a romák egyenlőségére, társadalmi befogadására és részvételére vonatkozó nemzeti mennyiségi célokat az uniós romastratégiai keret hét célkitűzéséhez kapcsolódó kiemelt célok elérése érdekében. Szlovákia hat célkitűzés tekintetében foglalkozott az uniós romastratégiai keretben meghatározott célokkal, „A szegénység és a társadalmi kirekesztés csökkentése” horizontális célkitűzéssel nem foglalkozott. Magyarország az uniós romastratégiai keretnek a szegénység, az oktatás és a foglalkoztatás területére vonatkozó céljaira vonatkozóan határozott meg konkrét nemzeti mennyiségi célokat. Románia nem határozott meg az uniós romastratégiai keret kiemelt céljaihoz kapcsolódó nemzeti célokat.

Észtország, Szlovénia, Lettország és Litvánia egy vagy több célkitűzés tekintetében határozott meg az uniós romastratégiai keret kiemelt céljainak megfelelő nemzeti célokat.

Több tagállam – a közös, de differenciált megközelítést alkalmazva – reagált az uniós romastratégiai keret hét célkitűzése közül egyre vagy többre, azonban csak részben reagáltak a kiemelt uniós célokra. Ezek a tagállamok minőségi vagy mennyiségi célokat és kapcsolódó intézkedéseket határoztak meg, amelyek mindazonáltal hozzájárulhatnak a romák helyzetének javításához az adott területeken.

A célok kitűzését mellőző tagállamok által javasolt intézkedések szintén hozzájárulnak a romák helyzetének javításához, azonban nem lehet meghatározni, hogy milyen mértékben járulnak hozzá a kiemelt uniós célok eléréséhez.

Azok a tagállamok, amelyek az uniós romastratégiai keret céljainak elérése érdekében mennyiségi és minőségi célokat határoztak meg a hét célkitűzésre vonatkozóan, jelentősen hozzájárulnak az uniós célok 2030-ig történő eléréséhez. A sajátos kihívásokkal küzdő és jelentős roma népességgel rendelkező tagállamoknak (különösen Romániának, amely az EU-ban a legnagyobb roma népességgel rendelkezik) azonban nagyobb erőfeszítéseket kell tenniük a célok kitűzéséért annak érdekében, hogy növeljék az uniós célok 2030-ig történő közös elérésének esélyét.

Az adatgyűjtést illetően több tagállam hivatkozott az EUROSTAT és a FRA felméréseiből, valamint a nemzeti statisztikai hivataloktól származó adatokra. Ugyanakkor néhány tagállam az etnikai hovatartozásra vonatkozó adatok gyűjtésére vonatkozó jogi korlátozással indokolta az alapértékek és célok hiányát.

A tanácsi ajánlást követően a tagállamoknak biztosítaniuk kell a romák egyenlőségéről, társadalmi befogadásáról és részvételéről szóló nemzeti jelentések teljes körű közzétételét. Ezzel az aspektussal kapcsolatban azonban a legtöbb nemzeti romastratégiai keretből hiányoznak az információk.

5. A NEMZETI ROMA STRATÉGIAI KERETEK VÉGREHAJTÁSÁNAK FINANSZÍROZÁSA

Az uniós romastratégiai keret és a tanácsi ajánlás kiemeli a romák egyenlőségét, társadalmi befogadását és részvételét előmozdító uniós és nemzeti finanszírozás fontosságát, és felkéri a tagállamokat, hogy nemzeti kereteikben fejtsék ki, hogyan fogják felhasználni az uniós és nemzeti alapokat és pénzügyi eszközöket. Számos tagállam említette finanszírozási forrásként a nemzeti és az uniós – főként az uniós kohéziós politika keretében kapott – finanszírozás kombinációját, valamint más nemzetközi adományozóktól származó finanszírozást. A finanszírozás e kombinációját a nemzeti romastratégiai keretekben meghatározott intézkedések végrehajtására használják fel, valamint olyan intézkedésekre, amelyek az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügy és a lakhatás területén végrehajtott általános programok részeként a romákra is kiterjednek.

Az uniós romastratégiai keret és a tanácsi ajánlás arra ösztönzi a tagállamokat – különösen a nagyobb kihívásokkal küzdőket és a jelentős roma népességgel rendelkezőket –, hogy teljes mértékben használják ki a 2021–2027-es többéves pénzügyi keret és a Next Generation EU keretében a romák számára rendelkezésre álló forrásokat. Ennek lehetővé tétele érdekében a 2021–2027-es rendeleteket megerősítették és egyszerűsítették, például a marginalizálódott közösségek, többek között a romák társadalmi-gazdasági integrációjának előmozdítására irányuló ESZA+ egyedi célkitűzés és az e területre irányuló kiegészítő ERFA-beruházások révén, valamint a megfelelő tematikus feljogosító feltételnek a kohéziós politikai alapokra vonatkozó közös rendelkezésekről szóló rendeletbe²⁷ történő bevezetése révén.

Ez a feljogosító feltétel megköveteli, hogy a tagállamok forrásokat különítsenek el erre a célzott célkitűzésre egy nemzeti romaintegrációs stratégiai szakpolitikai keret létrehozása érdekében. Ez magában foglalja a nyomon követéssel, a szegregáció elleni intézkedésekkel, a romák társadalmi befogadásának regionális és helyi szintű általános érvényesítésével, valamint a roma civil társadalommal és más érdekelt felekkel való szoros együttműködéssel kapcsolatos szigorú követelményeket. A feljogosító előfeltételt a programozási időszak során folyamatosan nyomon követik. Amennyiben a tagállam ezt már nem teljesíti, a kiadások visszatérítését a vonatkozó egyedi célkitűzés tekintetében blokkolják. Ezen túlmenően az ESZA+ keretében valamennyi tagállamnak meg kell felelnie a társadalmi befogadásra vonatkozó 25 %-os tematikus koncentráció követelményének, amely befogadásnak a romák a fő célcsoportjai. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a rendelkezésre álló finanszírozás ténylegesen eljusson a romákhoz.

A 2021–2027-es partnerségi megállapodásokról, valamint az ERFA és az ESZA+-programokról folytatott tárgyalások során a Bizottság hangsúlyozta, hogy a következő programokban megfelelően figyelembe kell venni és kezelni kell a romákkal kapcsolatos országspecifikus kihívásokat, valamint hogy a romák társadalmi befogadását, továbbá a nem szegregált általános infrastruktúrákhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésüket előmozdító intézkedéseket kell végrehajtani.

²⁷ (EU) 2021/1060 rendelet az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alap Pluszra, a Kohéziós Alapra, az Igazságos Átmenet Alapra és az Európai Tengerügyi, Halászati és Akvakultúra-alapra vonatkozó közös rendelkezések, valamint az előbbiekre és a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alapra, a Belső Biztonsági Alapra és a határigazgatás és a vízügyi politika pénzügyi támogatására szolgáló eszközre vonatkozó pénzügyi szabályok megállapításáról.

Tizenhat tagállam (BG, CZ, EE, EL, ES, FI, FR, HU, HR, IT, LU, PL, PT, RO, SK és SI) tervezi, hogy az ESZA+-ból származó forrásokat különít el a marginalizálódott közösségek, például a romák számára, ami több mint 1,8 milliárd EUR-t tesz ki²⁸.

A Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz létrehozásáról szóló rendelettel²⁹ összhangban a nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési tervekben foglalt reformok és beruházások 2019-től várhatóan hozzájárulnak az európai szemeszter keretében a tagállamoknak címzett országspecifikus ajánlásokban azonosított kihívások összességének vagy jelentős részének hatékony kezeléséhez³⁰. A szemeszter keretében Bulgária, Csehország³¹, Magyarország, Románia és Szlovákia 2012 és 2019 között rendszeresen kapott országspecifikus ajánlásokat a roma népesség befogadására vonatkozóan. 2019-ben a Tanács országspecifikus ajánlásokat adott ki Bulgária, Magyarország, Románia és Szlovákia számára, amelyek elsősorban a roma tanulók inkluzív és minőségi oktatásának szükségességére vonatkoztak.

2022-ben a Bulgáriára, Csehországra, Magyarországra, Romániára és Szlovákiára vonatkozó országjelentések kifejezetten megemlítették a romák társadalmi befogadásával kapcsolatos kérdések fontosságát. 2022-ben minden jóváhagyott helyreállítási és rezilienciaépítési tervvel rendelkező tagállam kapott ajánlást a helyreállítási és rezilienciaépítési terv és a kohéziós politikai programok végrehajtására vonatkozóan. Magyarország, amelynek helyreállítási és rezilienciaépítési tervét a Tanács 2022. december 15-én hagyta jóvá³², 2022-ben kapott országspecifikus ajánlást a romák befogadására vonatkozóan. A Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszközzel szemben azt is előírja a tagállamok számára, hogy fejték ki, hogy a vonatkozó helyreállítási és rezilienciaépítési terveikben szereplő intézkedések várhatóan hogyan járulnak hozzá a mindenki számára biztosítandó esélyegyenlőséghez és a célkitűzések általános érvényesítéséhez, összhangban a szociális jogok európai pillérével. Több nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terv kifejezetten említi a romákat bizonyos intézkedések kedvezményezettjeként; ilyen például a gyermekgondozási szolgáltatások támogatása és a szociálisan hátrányos helyzetű diákok, köztük a romák minőségi többségi oktatásban való részvétele, valamint egyes célzott beruházások, például a roma közösségeknek nyújtott orvosi szolgáltatások.

Más beruházások és reformok a kiszolgáltatott csoportokhoz tartozó, például roma fiatalok személyes fejlődését célzó ifjúsági központok létrehozására, valamint a kiszolgáltatott csoportok energiahatékony szociális lakhatásának biztosítására irányulnak. Összességében a tervek jelentős számú olyan reformot és beruházást tartalmaznak, melyek szociális

²⁸ Ez az összeg csupán becslésnek tekinthető. Megfelel a tagállamok által 2022. november 21-től hivatalosan benyújtott információknak. A végleges szám adatok csak az összes program elfogadását követően állnak majd rendelkezésre.

²⁹ [Az Európai Parlament és a Tanács \(EU\) 2021/241 rendelete \(2021. február 12.\) a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz létrehozásáról.](#)

³⁰ A nemzeti helyreállítási és rezilienciaépítési terveknek foglalkozniuk kell a 2019-től kezdődően kiadott országspecifikus ajánlásokkal, ami a legtöbb tagállam esetében a 2019. és 2020. évi országspecifikus ajánlásokat jelentette, mivel a legtöbb tervet 2021-ben fogadták el. A szemeszter 2022. évi ciklusa takarékos megközelítést alkalmazott, és az országspecifikus ajánlások csak azokkal a még nem kezelt és újonnan felmerülő prioritásokkal foglalkoztak, amelyekre az elfogadott helyreállítási és rezilienciaépítési tervek nem terjedtek ki. Ennek eredményeként 2022-ben csak Magyarország (amelynek helyreállítási és rezilienciaépítési tervét 2022. december 15-én fogadták el) kapott országspecifikus ajánlást a romákról. 2019-ben a Tanács BG, HU, RO és SK számára adott ki országspecifikus ajánlásokat, amelyek elsősorban a roma tanulók inkluzív és minőségi oktatásának szükségességére vonatkoztak.

³¹ CZ 2016-ig külön országspecifikus ajánlásokat kapott a roma népesség társadalmi befogadására vonatkozóan.

³² [A Magyarország helyreállítási tervére vonatkozó írásbeli eljárás eredménye – Consilium \(europa.eu\).](#)

célkitűzések támogatására irányulnak. Mindent egybevetve a tagállamok a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz forrásainak mintegy 28 %-át fordították szociális célkitűzések támogatására, amely négy kategória között oszlik meg: foglalkoztatás és készségek; oktatás és gyermekgondozás; egészségügy és tartós ápolás-gondozás; valamint szociálpolitika³³.

A Bizottság felkéri a tagállamokat, hogy optimálisan használják fel ezt a finanszírozást olyan intézkedések kidolgozására és végrehajtására, amelyek javítják a marginalizálódott csoportok, például a romák hozzáférését a többségi nem szegregált oktatáshoz, lakhatáshoz, egészségügyi ellátáshoz, tartós ápolás-gondozáshoz és foglalkoztatáshoz, előmozdítják a társadalmi befogadásukat, valamint támogatják a marginalizált roma közösségekkel foglalkozó civil társadalmi szervezeteket.

6. BŐVÍTÉSI ORSZÁGOK: UNIÓS TAGJELÖLTEK ÉS POTENCIÁLIS TAGJELÖLTEK³⁴

Demonstrálva a romák befogadása iránti erős elkötelezettségüket, a nyugat-balkáni vezetők a poznańi folyamat³⁵ keretében megegyeztek abban, hogy nemzeti romastratégiai kereteiket/cselekvési terveiket összhangba hozzák az uniós romastratégiai kerettel, ezért ez az értékelés kiterjed rájuk.

A cigányellenesség elleni küzdelem célkitűzése az egész nyugat-balkáni régió esetében szerepel a célkitűzések között. Az új nemzeti romastratégiai kereteket a civil társadalom részvételével dolgozták ki. Valamennyi nyugat-balkáni partner nemzeti romastratégiai kerete rendelkezik nemzeti mutatókkal és nyomonkövetési eszközökkel. Az előrehaladás megbízható értékelésének biztosítása érdekében azonban meg kell erősíteni a rendszeres adatgyűjtést, a nyilvános jelentéstételt és az értékelést, a nyugat-balkáni felmérések eredményeit kiindulási értéként véve a régió számára.

Bár a romák szegénysége és társadalmi kirekesztése széles körben tapasztalható a régióban, az e problémát célzó intézkedések nem fedik le kellőképpen a többszörös és strukturális hátrányos megkülönböztetést (nők, idősök, gyermekek, LMBTIQ-személyek és hontalan romák). Az említett országok nem foglalkoznak kellőképpen azzal, hogy a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok megbízatását és adminisztratív kapacitását megerősítsék, valamint hogy biztosítsák az uniós források programozásában és nyomon követésében való közvetlen részvételüket, noha ennek szükségességét a keret is kiemelte.

³³ [Helyreállítási és rezilienciaépítési eredménytábla \(europa.eu\).](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&code=sdg_10_10_1)

³⁴ Törökországra nem terjed ki ez az értékelés, mivel nem rendelkezik nemzeti romastratégiával. 2022 júniusában, az Európai Bizottság véleményeit követően az Európai Tanács elismerte Ukrajna, Moldova és Grúzia európai perspektíváját, Ukrajna és Moldova pedig tagjelölti státuszt is kapott. Mivel e határozatok a közelmúltban születtek, a három ország közül egyik sem szerepel az értékelésben, bár Ukrajna és Moldova rendelkezik nemzeti romastratégiával.

³⁵ A 2020. november 6-i szófiai csúcstalálkozó eredményei, a nyugat-balkáni partnerek poznańi nyilatkozata a romák integrációjáról az uniós bővítési folyamat keretében.

Ami a finanszírozást illeti, a nemzeti romastratégiai keretek és cselekvési tervek fokozott figyelmet fordítanak a finanszírozási igények meghatározására, és hivatkoznak a nemzeti költségvetésekből származó forrásokra. Mindazonáltal az intézkedések nagymértékben függenek az adományozók által nyújtott finanszírozástól. A Bizottság által az Előcsatlakozási Támogatási Eszközön (IPA) keresztül nyújtott jelentős pénzügyi támogatás már most is segíti a kormányokat és a helyi önkormányzatokat kapacitásuk javításában, valamint támogatja az oktatást, a vállalkozói létet, a telepek legalizálását és a roma civil társadalmi szervezetek hálózatait. Ez a pénzügyi támogatás nemzeti és regionális szinten egyaránt folytatódni fog, és olyan új kiemelt területeket fog lefedni, mint a digitális terület.

Ami az uniós romastratégiai keret ágazati célkitűzéseit illeti, a minőségi oktatáshoz, foglalkoztatáshoz és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés javítása valamennyi nemzeti romastratégiai keret stratégiai célja, bár eltérő részletességgel foglalkoznak vele. A roma nők és fiatalok foglalkoztatása és a digitális készségek elsajátítása nem kap kellő figyelmet. A nemzeti romastratégiai keretek csak részben fedik le a gyermekeket, a kiszolgáltatott személyeket és a nemi alapú erőszak áldozatait célzó egészségügyi intézkedéseket, az egészségügyi közvetítés javításával pedig nem foglalkoznak kellő mértékben. Ami a lakhatást illeti, a nyugat-balkáni országok már elvégezték az illegális/informális telepek feltérképezését. A nemzeti romastratégiai keretek hivatkoznak a szociális lakhatáshoz való hozzáférésre, azonban csak részben foglalkoznak olyan kérdésekkel, mint a telepek legalizálása és infrastruktúrájuk javítása, a kényszerkilakoltatás gyakorlatának felszámolása, valamint a roma hajléktalanság kezelésére irányuló intézkedések. A fejlődés általában véve a helyes irányba halad, de az évtized során további erőfeszítésekre lesz szükség.

A romák egyenlőségével, befogadásával és részvételével, valamint az EU romastratégiai keretéhez való fokozatos igazodással megfelelően foglalkozni kell Ukrajnában és a Moldovai Köztársaságban³⁶, a két új uniós tagjelölt országban, valamint Grúziában mint potenciális tagjelölt országban. Az Európai Bizottság véleményeiben³⁷ meghatározott prioritások között már szerepel, hogy a három országnak meg kell erősítenie nemzeti kisebbségeinek és kiszolgáltatott csoportjainak jogait és jogi keretét.

A Bizottság szorosan nyomon fogja követni az előrehaladást, és a bővítési tárgyalások „Igazságszolgáltatás és alapvető jogok” című 23. fejezetének részeként továbbra is pénzügyi támogatást fog nyújtani a romák integrációjához a Nyugat-Balkánon, Ukrajnában, Moldovában, Grúziában és Törökországban.

7. IRÁNYMUTATÁS A TAGÁLLAMOKNAK

A Bizottság felszólítja a tagállamokat, hogy foglalkozzanak azokkal a területekkel, amelyeken ezen közlemény és – a bizottsági szolgálati munkadokumentum első részében szereplő – országspecifikus elemzés szerint javításra van szükség, többek között a megfelelő költségvetési források elkülönítésével (valamint a pénzügyi források, például a nemzeti költségvetés, az ERFA, az ESZA+-programok vagy a helyreállítási és rezilienciaépítési terv megjelölésével). Nemzeti körülményeiknek megfelelően a tagállamoknak hatékonyan ki kell használniuk a nemzeti romastratégiai keretük és/vagy cselekvési és végrehajtási terveik

³⁶ [A Bizottság Moldováról szóló, 2022. júniusi véleménye ajánlásokat tartalmazott a romákra vonatkozóan.](#)

³⁷ [European Commission Opinions on the EU Membership applications](#) [Az Európai Bizottság véleményei az uniós tagság iránti kérelmekről].

megújítására vagy frissítésére szolgáló mechanizmusokat, hogy a stratégiai kereteiket, illetve cselekvési/végrehajtási terveiket ambiciózusabbá tegyék.

A jelentős roma népességgel rendelkező tagállamokat a Bizottság határozottan arra ösztönzi, hogy növeljék ambíciósintjüket a négy ágazati területen a romák előtt álló kihívások kezelése terén, egyúttal biztosítsák a horizontális célkitűzések megfelelő, átfogó alkalmazását a cigányellenesség, a hátrányos megkülönböztetés, a gyűlöletbeszéd és a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelem, a szegénység elleni küzdelem és a romák érdemi társadalmi részvételének biztosítása céljából. A nemzeti romastratégiai keretek és a cselekvési tervek végrehajtásának egyrészt szilárd kiindulási értékeken kell alapulnia – beleértve a FRA 2020–2021-es, romákra vonatkozó felmérését a felmérésben részt vevő országok tekintetében –, másrészt kellően ambiciózus célokon, amelyek szorosan kapcsolódnak az uniós romastratégiai keret céljainak szintjéhez. Fontos, hogy ezek a tagállamok olyan kombinált megközelítést alkalmazzanak, amely a romák egyenlőségét és társadalmi befogadását önálló célként is kezeli és általánosan érvényre is juttatja.

A Bizottság felkéri azokat a tagállamokat, amelyek a társadalmi befogadást célzó szakpolitikai intézkedéscsomaggal rendelkeznek, hogy gondoskodjanak arról, hogy a társadalmi befogadást célzó szakpolitikák és programok ténylegesen elérjék a roma népességet, és szükség szerint dolgozzanak ki célzott intézkedéseket, amelyek elősegítik a romák hozzáférését a többségi nem szegregált infrastruktúrákhoz és szolgáltatásokhoz.

A Bizottság arra ösztönzi az összes olyan tagállamot, amelyekben folyamatban van az egyenlőtlenségek csökkentését vagy a megkülönböztetés elleni küzdelmet célzó egyéb nemzeti stratégiák – például rasszizmus elleni cselekvési tervek vagy az európai gyermekgarancia keretében végrehajtandó cselekvési tervek – kidolgozása vagy végrehajtása, hogy biztosítsák a romákkal kapcsolatos kérdések megfelelő érvényesítését, továbbá azt, hogy e stratégiák és cselekvési tervek, valamint a nemzeti romastratégiai keretekben vállalt intézkedések teljes mértékben kiegészítsék egymást és össze legyenek hangolva.

Valamennyi tagállam egyetértett a szociális jogok európai pillérének megvalósítására vonatkozó 2021. évi cselekvési tervben³⁸ javasolt, a foglalkoztatásra, a készségekre és a szegénységre vonatkozó uniós kiemelt célokkal. Ezeken a területeken nemzeti célokat dolgoztak ki, amelyeket a lehető legnagyobb mértékben ki kell használni annak biztosítása érdekében, hogy senki se maradjon le.

Nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok

A nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok szerepe és hatékonysága alapvető tényezője a nemzeti romastratégiai keretek sikeres végrehajtásának. Bár a legtöbb tagállam megfelelő megbízatással látta el nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontjait, és megfelelő koordinációs szerepet biztosított számukra a minisztériumok és más illetékes hatóságok vonatkozásában, a legtöbb nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontot nem vértették fel eléggé további pénzügyi és személyzeti erőforrásokkal, ez pedig korlátozza koordinációs és nyomkövetési szerepük megfelelő betöltésére való képességüket. Adott esetben be kell vonni őket az ERFA és az ESZA+-programok, valamint a helyreállítási és rezilienciaépítési tervek és bármely más olyan uniós alap programozásába, végrehajtásába és nyomon

³⁸ [A szociális jogok európai pillérének 2030-as céljai.](#)

követésébe (ideértve a monitoringbizottságokat is), amely támogatni tudja a romák egyenlőségét és társadalmi befogadását. A Bizottság ismételten hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a tagállamok még inkább felvértezzék a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontokat arra, hogy azok hatékonyan betölthessék kulcsfontosságú szerepüket.

Cigányellenesség

A cigányellenesség elleni küzdelem és annak megelőzése az uniós romastratégiai keret és a tanácsi ajánlás egyik fő célkitűzése és vezérelve. Számos nemzeti romastratégiai keret elismeri annak fontosságát, hogy foglalkozni kell a cigányellenesség különböző kifejezési és megnyilvánulási formáival, ideértve a romaellenes rasszizmust, a hátrányos megkülönböztetést, az előítéleteket, a sztereotípiákat és a megbélyegzést, valamint a gyűlöletbeszédet és a gyűlölet-bűncselekményeket.

Számos tagállam említi a cigányellenességet a nemzeti körülmények és kihívások leírásában. A nagyobb roma népességgel rendelkező tagállamok többsége célkitűzéseket és intézkedéseket határozott meg e jelenség leküzdésére, bár eltérő mértékben és eltérő ambíciószintekkel, amelyek nem felelnek meg kellőképpen a probléma nagyságrendjének. A Bizottság felszólítja a tagállamokat, hogy fokozzák erőfeszítéseiket ezen a területen, és arra ösztönzi azokat a tagállamokat, amelyek nem dolgoztak ki terveket e probléma kezelésére, hogy dolgozzanak ki ilyen terveket.

Szegregáció az oktatásban és a lakhatásban

A Bizottság felszólítja a tagállamokat, különösen a jelentős roma népességgel rendelkezőket, hogy fokozzák a roma gyermekek iskolai és térbeli szegregációjának megelőzésére és felszámolására irányuló erőfeszítéseiket, és foglalkozzanak azzal a problémával, hogy roma gyermekek téves diagnózis alapján indokolatlanul a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásába kerülnek be. A Bizottság arra is ösztönzi a tagállamokat, hogy proaktívan azonosítsák és számolják fel azokat az akadályokat, amelyek gátolják a roma gyermekeket abban, hogy óvodába menjenek és minden szinten színvonalas oktatásban részesüljenek nem szegregált környezetben. A Bizottság határozottan arra ösztönzi a tagállamokat, hogy teljes mértékben használják fel az uniós finanszírozást (ESZA+, ERFA, InvestEU és helyreállítási és rezilienciaépítési terv) a marginalizált roma közösségek, valamint a szegénység és a társadalmi kirekesztés kockázatának kitett, alacsony jövedelmű háztartásokban élő romák életkörülményeinek és fejlődési kilátásainak javítására. A tagállamoknak nem szegregált területeken többségi szociális lakhatást kell biztosítaniuk, amelyet a többségi oktatáshoz, foglalkoztatáshoz, egészségügyi és szociális ellátáshoz való hozzáférést elősegítő intézkedéseknek kell kísérniük, továbbá helyi fellépéseket kell kidolgozniuk vagy aktualizálniuk kell azokat, valamint a szegregáció megszüntetésére irányuló terveket kell végrehajtaniuk.

Célok és mutatók

A mutatókhoz és kiindulási értékekhez kapcsolódó, pontosan számszerűsített nemzeti célok meghatározása alapvető fontosságú az uniós romastratégiai keret céljainak megvalósításában elért előrehaladás nyomon követéséhez. A FRA 2020–2021-es, romákra vonatkozó felmérése kiindulási értékeket biztosít a felmérésben részt vevő országok számára. Fontos, hogy ezek a tagállamok olyan kombinált megközelítést alkalmazzanak, amely a romák egyenlőségét és társadalmi befogadását önálló célként is kezeli és általánosan érvényre is juttatja.

A Bizottság továbbá arra ösztönzi a tagállamokat, hogy szükség szerint vizsgálják felül és módosítsák nemzeti romastratégiai kereteiket olyan konkrét mennyiségi célok kidolgozása érdekében, amelyek segítik az EU-t az uniós romastratégiai keretben foglalt célok 2030-ig történő együttes elérésében.

Általános érvényesítés

Számos nemzeti romastratégiai keret ír le olyan intézkedéseket, amelyek a társadalmi befogadásra irányuló általános szakpolitikákhoz és programokhoz kapcsolódnak. Ezen intézkedések leírása azonban gyakran nem részletezi eléggé, hogy a romák hogyan és milyen mértékben profitálhatnak ezen intézkedésekből. Bár szükség van a romák társadalmi befogadásának általános szakpolitikák és programok révén történő kezelésére, a tagállamoknak biztosítaniuk kell meghatározniuk annak megelőzése céljából, hogy a romákkal kapcsolatos problémák kimaradjanak vagy csak felületesen legyenek kezelve a szakpolitikákban és programokban. A nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontokat be kell vonni, és lehetővé kell tenni számukra, hogy ágazatközi koordinációs szerepet vállaljanak ebben a folyamatban.

Részvétel

A tagállamoknak biztosítaniuk és bizonyítaniuk kell a romák valódi és érdemi részvételét a nemzeti romastratégiai keretek és az uniós finanszírozási programok nemzeti, regionális és helyi szintű végrehajtásának valamennyi szakaszában, valamint a nemzeti romastratégiai keret nyomon követésében és a jelentéstételben. E tekintetben az együttműködés a nemzeti roma platformok vagy az azokkal egyenértékű konzultációs és részvételi folyamatok fokozott bevonásával érhető el.

8. AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG ÁLTAL NYÚJTOTT TÁMOGATÁS

1) Az uniós jogszabályok végrehajtása

A Bizottság továbbra is nyomon követi a faji egyenlőségről szóló irányelv³⁹, a bűncselekmények áldozatainak jogairól szóló irányelv⁴⁰, valamint a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni küzdelemről szóló tanácsi kerethatározat végrehajtását és alkalmazását, és szükség esetén kötelezettségszegési eljárásokat indít, hogy elérje a nemzeti jogszabályok és szakpolitikák módosítását. A Bizottság meg fogja erősíteni a megkülönböztetés elleni küzdelem intézményi keretét azáltal, hogy jogalkotási javaslatot terjeszt elő az esélyegyenlőségi szervekre vonatkozó előírásokról.

2) A romák egyenlőségének általános érvényesítése az uniós szakpolitikai kezdeményezésekben és uniós források mozgósítása a romák számára

A Bizottság biztosítani fogja, hogy a faji vagy etnikai megkülönböztetés elleni küzdelem beépüljön a kohéziót, a befogadást és a részvételt előmozdító uniós szakpolitikákba, jogszabályokba és finanszírozási programokba. A Bizottság – az európai szemeszter keretében is – nyomon fogja követni a romák egyenlősége, társadalmi befogadása és részvétele szempontjából releváns szakpolitikák végrehajtását.

³⁹ [A Tanács 2000/43/EK irányelve \(2000. június 29.\) a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról.](#)

⁴⁰ [Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve \(2012. október 25.\) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.](#)

Pénzügyi támogatás és koordinációs intézkedések révén a tagállamok támogatást kapnak nemzeti romastratégiai kereteik továbbfejlesztéséhez és végrehajtásához. További támogatást is kapnak a Technikai Támogatási Eszközből származó támogatás formájában⁴¹. Kapacitásépítést is felajánlanak számukra – különösen az Alapjogi Ügynökségen keresztül – a stabil nyomonkövetési és értékelési rendszerek kialakításához, valamint az egyenlőségre vonatkozó adatok gyűjtéséhez a szakpolitikai döntéshozatal és a nemzeti romastratégiai keretek végrehajtása céljából. A nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok segítséget kapnak ahhoz, hogy bővítsék ismereteiket és kapacitásukat a nemzeti romastratégiai keretek végrehajtásának nyomon követéséhez és az arról való jelentéstételhez, valamint testre szabott mutatók kidolgozásához.

A Bizottság a lehető legjobban ki fogja használni a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok üléseit e közlemény megállapításainak nyomon követése érdekében.

A Bizottság támogatni fogja különböző programok és projektek végrehajtását, mint például az EU Pilot HERO⁴², amely olyan kísérleti projekteket tesz lehetővé, amelyek javítják a kiszolgáltatott roma családok lakhatáshoz és foglalkoztatáshoz való hozzáférését, valamint a roma civil társadalmi ellenőrzésre vonatkozó 2021–2025-ös uniós előkészítő intézkedés, amelynek célja a roma civil társadalmi szervezetek kapacitásépítése a nemzeti romastratégiai keretek végrehajtásának nyomon követése érdekében. Más projektek – például az EU és az Európa Tanács közös INSCHOOL és ROMACT programjai⁴³ – az oktatásban való részvételre vagy a szakpolitikai döntéshozatalhoz szükséges kapacitásépítésre összpontosítanak.

A nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok és a nemzeti roma platformok a Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek program (CERV)⁴⁴ keretében a Bizottság célzott pályázati felhívásai révén kapnak támogatást. A fent említett program a rasszizmus, a cigányellenesség és a megkülönböztetés elleni küzdelmet, valamint az európai emlékezeti felhívások⁴⁵ révén a holokausztról való megemlékezést célzó projekteket is támogat.

A Bizottság elő fogja segíteni a tagállamok közötti együttműködést annak érdekében, hogy az európai oktatási térségen (EGT) és a digitális oktatási cselekvési terven⁴⁶, valamint az ESZA+-on keresztül mindenki számára egyenlő hozzáférést biztosítsanak a minőségi oktatáshoz. A Bizottság továbbra is elő fogja segíteni a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemmel kapcsolatos kölcsönös tanulást az oktatáson belül és az oktatáson keresztül, az EGT stratégiai keretének esélyegyenlőséggel és értékekkel foglalkozó munkacsoportja révén.

⁴¹ [Technikai Támogatási Eszköz.](#)

⁴² [HERO kísérleti projekt.](#)

⁴³ Az EU és az Európa Tanács közös programjai: az oktatásban való részvételt célzó [INSCHOOL](#), valamint a politikai döntéshozatalhoz szükséges kapacitásépítést célzó [ROMACT](#); a REDI Economic Development S.A projektje az Európai Beruházási Alap (EBA) támogatásával négy országban támogatja a romák vállalkozói tevékenységét.

⁴⁴ [Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek program.](#)

⁴⁵ [Európai emlékezetre vonatkozó](#) pályázati felhívás.

⁴⁶ [Európai oktatási térség](#), kiemelt témák: [Az oktatás és képzés minőségének és méltányosságának javítása](#), valamint a [digitális oktatási cselekvési terv](#).

A Bizottság továbbra is érvényre juttatja a romákat érintő kérdéseket az egyenlőségközpontú Unió⁴⁷ végrehajtását célzó stratégiák, az Erasmus+⁴⁸ és az Európai Szolidaritási Testület⁴⁹ programjai keretében folytatott összes releváns tevékenységben. A Bizottság „az EU az egészségért” program⁵⁰ keretében forrásokat fog mozgósítani a betegségek megelőzésének és az oltások megkönnyítésének, valamint az egészségügyi válságok – többek között a roma népesség körében történő – jobb kezelésére szolgáló mechanizmusok kidolgozásának elősegítése érdekében. Az éghajlatváltozással és az infrastruktúrával kapcsolatos alapokon⁵¹ keresztül finanszírozott projektek előmozdítják a fogyatékkal élő személyek, valamint a szegénység és a társadalmi kirekesztés kockázatának kitett személyek, köztük a romák befogadását, és előmozdítják a megfizethető szociális lakhatást.

Az uniós alapok, köztük az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+) programjainak végrehajtása során a Bizottság együtt fog működni a tagállamokkal annak biztosítása érdekében, hogy a romák szükségleteit általános és célzott intézkedések kombinációjával kezeljék, és elő fogja mozdítani az oktatás és a lakhatás terén a szegregáció megszüntetésével kapcsolatos bevált gyakorlatok cseréjét, valamint iránymutatást nyújt a tagállamok számára.

3) A romák részvételének, társadalmi befogadásának és sokszínűségének előmozdítására irányuló uniós fellépés és támogatás

Bevált gyakorlatára építve a Bizottság együtt fog működni az EU Tanácsának elnökségét betöltő tagállammal annak érdekében, hogy a romák egyenlőségének, társadalmi befogadásának és részvételének kérdése továbbra is kiemelt helyen szerepeljen a politikai napirenden.

A Bizottság elő fogja mozdítani a transznacionális partnerségek, a kölcsönös tanulás, valamint a know-how és az ígéretes gyakorlatok cseréjének előmozdítására irányuló munkáját az alábbiak támogatásával: i. a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok hálózata, ii. a romák társadalmi befogadásával foglalkozó európai platform megszervezése, iii. a roma civil társadalmi ellenőrzés projekt végrehajtása, iv. együttműködés az esélyegyenlőségi szervek európai hálózatával (Equinet) és az EURoma hálózattal.

A Bizottság a Nemzetközi Roma Nap megünneplése érdekében folytatni fogja együttműködését és partnerségét az Európai Parlamenttel és a roma civil társadalommal is.

Ezen értékelés megállapításait a civil társadalmi szervezetekkel is megvitatják a Bizottság civil társadalmi konzultációs csoportjában, valamint a 2021–2025-ös roma civil társadalmi ellenőrzés keretében annak megállapítása érdekében, hogy melyek lennének a legjobb lépések a hiányosságok kezelésére, hogyan lehetne a legjobban leküzdeni azokat, valamint mi lenne a legjobb módja az ígéretes gyakorlatok megismétlésének és kiterjesztésének.

A Bizottság a Kreatív Európa programon⁵² keresztül elő fogja mozdítani a sokszínűséget és az inkluzivitást, valamint a sokszínűségi charták uniós platformján⁵³ keresztül a romák

⁴⁷ [Union of Equality: the first year of actions and achievements](#) [Egyenlőségközpontú Unió: az intézkedések és eredmények első éve].

⁴⁸ [Erasmus+](#) – Az EU oktatási, képzési, ifjúsági és sportprogramja.

⁴⁹ [Európai Szolidaritási Testület](#).

⁵⁰ [„Az EU az egészségért” program](#).

⁵¹ [InvestEU éghajlati és infrastrukturális alapok](#).

⁵² [Kreatív Európa program](#).

munkahelyi befogadását. A Bizottság új humánerőforrás-stratégiája⁵⁴ hozzá fog járulni a személyzet sokszínűségének növeléséhez, és arra fog törekedni, hogy több gyakornokot és személyzetet vegyenek fel az alulreprezentált csoportokból és etnikai kisebbségekből. Továbbá a részvételi és deliberatív demokráciával foglalkozó kompetenciaközpontján⁵⁵ keresztül a Bizottság betekintést nyújt olyan inkluzív polgári szerepvállalási gyakorlatok kidolgozásába, amelyek elősegíthetik a romák inkluzív politikai és helyi részvételét Európában.

- 4) Az egyenlőség előmozdítására és a cigányellenességgel szembeni küzdelemre irányuló uniós fellépés és támogatás

Egyrészt a pozitív narratívák és a roma példaképek népszerűsítésére, másrészt a cigányellenesség, a sztereotipizálás, a romaellenes retorika és a gyűlöletbeszéd elleni küzdelemre irányuló kötelezettségvállalásának nyomon követése érdekében a Bizottság folytatja munkáját a rasszizmus, az idegengyűlölet és az intolerancia egyéb formái elleni küzdelemmel foglalkozó magas szintű uniós csoport révén, valamint folytatja az Európa Tanáccsal a közeljövőben elinduló EQUIROM projekt⁵⁶ keretében folytatott együttműködést és közös munkát.

9. KÖVETKEZTETÉS

Az uniós romastratégiai keretben és a tanácsi ajánlásban foglalt fő célkitűzések, célok és intézkedések eltérő mértékben jelennek meg a nemzeti romastratégiai keretekben. Ahhoz, hogy a nemzeti romastratégiai keretek 2030-ig megvalósítsák a kívánt változásokat, valamennyi érdekelt fél között szoros partnerségeket kell kialakítani és fenntartani, hogy eredményesen lehessen reagálni az országspecifikus kihívásokra, alaposan nyomon lehessen követni az előrehaladást, és szükség esetén ki lehessen igazítani és aktualizálni lehessen a nemzeti romastratégiai kereteket. A Bizottság folytatja az uniós szintű munkát annak érdekében, hogy biztosítsa ezen erőfeszítések teljes körű támogatását.

A Bizottság felkéri a tagállamokat, hogy a lehető legjobban használják fel a Bizottság által megfogalmazott értékelést, megállapításokat és a javításhoz nyújtott iránymutatást, és a tanácsi ajánlással összhangban 2023 júniusáig tegyenek jelentést az elért eredményekről. A következő bizottsági közlemény értékelné fogja a tagállamok első jelentéseit nemzeti romastratégiai keretük végrehajtásáról, valamint a 2030-ra kitűzött célok megvalósítása terén elért eredményeket.

A FRA kötelezettséget vállalt arra, hogy 2024-ben új felmérést végez a romákra vonatkozóan. Megállapításainak – valamint a tagállamok kétévenkénti jelentéseinek – köszönhetően a tagállamok és a Bizottság jobban fel tudják majd mérni az uniós romastratégiai keret 2030-ra kitűzött céljai felé tett előrehaladást. A Bizottság e célból szorosan együtt fog működni ezekkel a FRA-val.

⁵³ [A sokszínűségi charták uniós platformja](#) – a platform lehetőséget kínál a meglévő (jelenleg 26) európai sokszínűségi charták számára a tapasztalatok és a bevált gyakorlatok cseréjére és megosztására.

⁵⁴ A Bizottság [humánerőforrás-stratégiája](#).

⁵⁵ [A részvételi és deliberatív demokráciával foglalkozó kompetenciaközpont](#).

⁵⁶ A romák egyenlősége és megkülönböztetésmentessége (EQUIROM) egy olyan projekt, amelyet az Európa Tanács hajt végre a CERV-2021-COEU-1 pályázati felhívásból származó finanszírozással.

A romákat érintő konkrét problémák kezelésében való előrelépés fontos próbatételt jelent az egyenlőségközpontú Unió és általában az EU számára, és a Bizottság elkötelezett amellett, hogy biztosítsa az ezen erőfeszítésekhez való uniós szintű hozzájárulás fenntartását.